

Gevolgen voor de koopkrachtramingen van de overstap op een nieuw bronbestand

Voorafgaand aan de Decemberraming 2019 is de databron van het microsimulatie-model MIMOSI geactualiseerd.

Dit CPB Achtergronddocument beschrijft de overstap op het nieuwe bronbestand en de gevolgen voor de koopkrachtraming.

Als gevolg van de actualisering en herziening van de Inkomensstatistiek neemt de mediane koopkrachtmutatie voor alle huishoudens met 0,1% af. Deze mutatie geldt voor de jaren 2017 tot en met 2020.

1 Inleiding

Voorafgaand aan de Decemberraming 2019 (CPB, 2019) is de databron van het microsimulatiemodel MIMOSI geactualiseerd. Tot voor deze raming werd gebruik gemaakt van het Inkomenspanelonderzoek (IPO) 2013 van het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS). De microgegevens die nu ten grondslag aan de modeluitkomsten liggen, zijn ontleend aan een steekproef van het Inkomens- en Vermogensonderzoek (IIV) 2016 van het CBS. De data zijn op sommige punten ook aangepast als gevolg van een herziening van de Inkomensstatistiek door het CBS. Het nieuwe bronbestand vormt de basis voor de koopkrachtberekeningen in de aankomende ramingen, Kansrijk-studies, Keuzes-in-Kaart en de doorrekening van het Regeerakkoord.

Het verleggen van het basisjaar naar 2016 is een belangrijke verbetering van de raming. De inkomensgegevens geven een actueler beeld. Er is gekozen voor het jaar 2016, omdat het IIV 2016 het meest recente beschikbare databestand is: de microgegevens uit het IIV van de navolgende jaren bestaan nog niet allemaal uit definitieve cijfers. Ook wordt de nauwkeurigheid van de berekening groter, doordat er nu geraamd wordt met realisaties tot en met 2016. Hiervóór werd geraamd met geraamde microgegevens over de jaren 2014 tot en met 2016.

Als gevolg van de actualisering en de aanpassing van de Inkomensstatistiek neemt de mediane koopkrachtmutatie voor alle huishoudens met 0,1% af. Deze mutatie geldt voor de jaren 2017 tot en met 2020. Door de overstap op het nieuwe bronbestand hebben huishoudens een hoger inkomen in de uitgangssituatie. Hierdoor gaan de huishoudens er minder op vooruit dan eerder berekend. De koopkrachtontwikkeling tot en met 2016 wordt niet beïnvloed door de overstap.

2 Bronbestand microgegevens MIMOSI

2.1 Het Inkomens- en Vermogensonderzoek (IIV) van het CBS

Het CBS Inkomens- en Vermogensonderzoek (IIV) beschrijft de hoogte en samenstelling van het inkomen en vermogen van personen en huishoudens in Nederland. Het bestand bevat voor alle huishoudens en personen in Nederland hun inkomens- en vermogensgegevens op 1 januari van een bepaald onderzoekjaar. Dit onderzoek en het bestand zijn met terugwerkende kracht aangevuld tot 2011. Voorheen maakte het CBS gebruik van een panel(steekproef)onderzoek, het Inkomenspanelonderzoek (IPO), dat jaarlijks¹ werd afgenomen bij ongeveer 100.000 kernpersonen (en al hun huishoudleden).

Specifiek voor MIMOSI (en MICSIM) levert het CBS aan het CPB een steekproef van het IIV 2016. De aangeleverde steekproef is vergelijkbaar met het oude IPO en bestaat uit afgerond 100.000 kernpersonen en al hun huishoudleden die op 1 januari 2016 in Nederland woonachtig zijn. Dit geeft van ongeveer 280.000 personen hun inkomens- en vermogensgegevens. Ieder huishouden in de steekproef staat model voor meerdere huishoudens in Nederland, hetgeen tot uitdrukking komt in de wegingsfactor die aan het

¹ Dit geldt voor de jaren 1990 tot en met 2014.

huishouden is toegekend. Gewogen met deze wegingsfactoren ontstaat een representatief beeld van de gehele Nederlandse bevolking.

2.2 Belangrijkste verschillen tussen IPO 2013 en steekproef IIV 2016

De herziening van de Inkomensstatistiek verhoogt het inkomen en het vermogen van huishoudens.

Naast de overstap van het IPO naar het IIV heeft het CBS nog een aantal verbeteringen doorgevoerd die invloed hebben op de hoogte van het inkomen en vermogen van huishoudens. Dit heeft invloed op de uitkomsten in MIMOSI. Een belangrijke herziening is de opwaardering van de netto huurwaarde. Doordat er geen kosten meer in rekening worden gebracht in verband met afschrijving van de eigen woning, is het toegerekende inkomen uit vermogen voor eigenwoningbezitters hoger dan voorheen. Een andere belangrijke herziening is dat er geen afkapping van hogere inkomensbedragen meer plaatsvindt. In het IPO werden sommige inkomensbedragen maar tot een bepaald bedrag meegeteld in het inkomen en werd de te betalen inkomstenbelasting overeenkomstig aangepast. In de nieuwe reeks worden deze hoge bedragen niet langer afgekapt. De belangrijkste post waarvoor dit geldt is het dividend aanmerkelijk belang. Daarnaast zijn er nog kleinere herzieningen die nauwelijks effect hebben op het inkomen. Een volledige beschrijving van alle wijzigingen is te vinden in het rapport *Herziening van de Inkomensstatistiek 2011* van het CBS ([CBS, 2019](#)).

Het actualiseren van de gegevens in MIMOSI leidt tot hogere waarden voor de inkomens van huishoudens. De realisaties voor de microsommen van lonen, winsten en pensioenen voor het jaar 2016 in de steekproef van het IIV zijn hoger dan de eerder op basis van het IPO 2013 berekende MIMOSI-cijfers voor het jaar 2016. Hierdoor vindt er in het nieuwe bronbestand van MIMOSI een verschuiving in niveaus plaats.

3 Effecten op koopkracht

Door de overstap naar het nieuwe bronbestand is de mediane koopkrachtmutatie in de jaren 2017 tot en met 2020 met 0,1%-punt afgenomen. Tabel 3.1 laat de verschillen in de mediane koopkrachtmutatie van de verschillende groepen over de jaren 2017 tot en met 2020 zien. De neerwaartse bijstelling van de koopkrachtmutatie komt door de opwaartse bijstelling in het niveau. Huishoudens hebben door de overstap in 2016 meer inkomen dan eerder gedacht: zij ontvangen meer loon, winst, pensioen en huurwaarde. Dit betekent dat de huishoudens er sindsdien minder op vooruit zijn gegaan dan eerder is berekend, doordat hun inkomen hoger is in de uitgangssituatie.

De koopkracht van hogere inkomens is wat meer neerwaarts bijgesteld dan die van lagere inkomens.

Doordat het CBS de hogere inkomensbedragen niet meer afkapt, is er meer inkomen (met name dividend aanmerkelijk belang) beschikbaar. Verder ontvangen de huishoudens met hoger inkomen hogere lonen en winsten door het verleggen van het basisjaar in MIMOSI. Deze huishoudens hebben bovendien relatief vaak een eigen woning. Hierdoor stijgt hun inkomen en daalt de koopkrachtmutatie relatief meer dan bij de andere inkomensgroepen. Dezelfde redenatie geldt ook voor twee- en alleenverdieners. Zij verdienen in het algemeen meer dan een alleenstaande en gaan er door de overstap ook meer op vooruit dan de alleenverdieners.

Werkenden hebben een grotere koopkrachtmutatie dan uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden. De mediane koopkrachtmutatie van werkenden neemt over de jaren 2017 tot en met 2020 met 0,1%-punt af. Bij

uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden blijft dit verschil afgerond 0,0%. Dit verschil is te verklaren dat werkenden profiteren van hogere lonen en winsten die door de overstap zijn toegewezen.

Tabel 3.1 Verschillen in mediane koopkrachtmutatie IPO 2013 en steekproef IIV 2016

	2017	2018	2019	2020
Verschil in mediane koopkrachtmutatie in % (a)				
Inkomensniveau (b)				
1-20% (< 116% wml)	0.0	0.0	0.0	0.0
21-40% (116-183% wml)	0.0	0.0	-0.1	-0.1
41-60% (183-272% wml)	0.0	0.0	-0.1	-0.1
61-80% (272-402% wml)	-0.1	-0.2	-0.1	-0.2
81-100% (> 402% wml)	-0.2	-0.2	-0.1	-0.2
Inkomensbron (c)				
Werkenden (d)	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1
Uitkeringsgerechtigden	-0.1	0.0	0.0	0.0
Gepensioneerden	0.0	0.0	0.0	-0.1
Huishoudtype				
Tweeverdieners	-0.1	-0.2	-0.1	-0.1
Alleenstaanden	-0.1	0.0	-0.1	0.0
Alleenverdieners	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1
Gezinssamenstelling (e)				
Met kinderen	-0.1	-0.2	-0.2	-0.2
Zonder kinderen	0.0	-0.2	-0.1	-0.1
Alle huishoudens	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1
(a)	Statische koopkrachtmutaties exclusief incidentele inkomensmutaties.			
(b)	Bruto inkomen uit arbeid of uitkering op huishoudniveau; het bruto minimumloon (wml) is in 2017 ongeveer 20.220 euro. De inkomensgroepen zijn verdeeld in vijf groepen van gelijke grootte in oplopende volgorde van inkomen, ieder 20% van alle huishoudens.			
(c)	De indeling naar inkomensbron is op basis van de hoogste inkomensbron op huishoudniveau, waarbij een huishouden waarvan hoofd of partner winstinkomen heeft, bij werkenden wordt ingedeeld. Huishoudens met vroegpensioen of studiefinanciering als hoogste inkomstenbron zijn uitgezonderd.			
(d)	Bij de koopkrachtmutatie van werkenden wordt geen rekening gehouden met incidentele mutaties van het loon, zoals het ontvangen of wegvallen van bonussen.			
(e)	De indeling naar gezinssamenstelling is op basis van aanwezigheid van kinderen tot 18 jaar en is exclusief huishoudens van gepensioneerden.			

Literatuur

CBS, 2019, Herziening van de Inkomensstatistiek 2011 ([link](#)).

CPB, 2016, Koot, P., M. Vlekke, E. Berkhout en R. Euwals, MIMOSI: Microsimulatiemodel voor belastingen, sociale zekerheid, loonkosten en koopkracht (geactualiseerde beschrijving 2016), CPB Achtergronddocument, Den Haag ([link](#)).

CPB, 2019, Decemberraming 2020 ([link](#)).